

CÍLE

Výzkum si kladl následující cíle: Zaprvé byly pojmenovány předpokládané benefity plynoucí ze zařazení tématu editace wikipedie do kurikula studentů učitelství. Zadruhé se výzkum soustředil na odhalení obtíží, s nimiž se studenti během praktického nácviku editace potýkali. Zatřetí byla provedena analýza reflexí studentů učitelství shrnující poznatky z vlastní tvorby článků a jejich vizi využití ve vlastní pedagogické praxi, popř. skutečné využití v učitelské praxi průběžné a souvislé. Začtvrté byly shromážděny a analyzovány reflexe studentů, kteří prošli nácvikem využití Wikipedie ve výuce a tuto aktivitu po absolutoriu zařadili do své standardní výuky. Zapáté byly z výše uvedených zjištění vyvozeny závěry v podobě metodických postupů a doporučení pro práci s Wikipedií ve školním prostředí.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Při stanovení tématu výzkumu a deklarování potencionálních benefitů směrem ke studentům učitelství a potažmo i k žákům sekundárního školství, jsme vycházeli z aktuální relevantní literatury, která výzkumným způsobem zpředměťňuje zvolené téma a jejíž výběr uvádíme v bibliografickém oddíle. Vymezení zájmových oblastí bylo učiněno s přihlédnutím k českým, resp. místním specifikům. Bylo nezbytné vzít v úvahu několik faktorů, z nichž nejpodstatnější se ukázal v rovině dovednosti studentů ovládat ICT nástroje v rovině více méně běžného uživatele. Dnes již klasická esej Marka Prenského rozděluje populaci na digitální domorodce a přistěhovalce optimisticky předpokládala, že se postupně přirozenou obměnou celá populace stane tzv. počítačově gramotnou. Naše pozorování, ale i šetření na toto téma zaměřená (srov. např. tematické zprávy ČŠI, OECD) upozorňují na přetrvávající rozšířenou nezpůsobilost žáků a studentů vymanit se z role konzumenta. Nástup internetové generace do škol (a nyní již i vysokých) neznamena zásadní kvalitativní proměnu ve způsobu pobývání v kyberprostoru.

Stále podstatnou (a možná stále podstatnější) se jeví dovednost žáků přistupovat kriticky ke zdrojům, vybírat relevantní informace, orientovat se v nekončícím proudu elektronických dat a to vše s všudypřítomným důrazem na kreativitu, samostatnost a odpovědnost.

Proto jsme zařadili do kurikula studentů učitelství kurz, jenž by měl naučit budoucí pedagogy českého jazyka a literatury vystavět svou výuku na kreativě a vlastním nasazení žáků, využít samoregulační mechanismy a spojit tyto aspekty s dobrovolným pobytém nejmladší generace v kyberprostoru. Jako vhodný se nám v tomto ohledu ukázal český projekt Studenti píší Wikipedii, který je součástí Wikipedia Education Program.

METODOLOGIE

Výzkum probíhal v letech 2012-2017, přičemž dílčí vyhodnocení a zapracování změn co do průběhu a organizace výzkumu bylo provedeno vždy na konci jednoho každého akademického roku. Respondenty byli studenti učitelství českého jazyka a literatury pro druhý stupeň základních škol a pro školy střední zpravidla v kombinaci s humanitními obory (nejčastěji společenské vědy, dějepis, výchovy). Za dobu trvání výzkumu byla k dispozici data od 122 studentů. Zvolené časové období nám umožnilo sledovat nikoli pouze fungování studentů v rámci vysokoškolské přípravy na učitelství, ale také výběrově v rámci jejich samostatné pedagogické praxe, a poskytlo nám tedy cenné informace, které byly použity pro zkvalitnění a úpravu vysokoškolského předmětu. Této fáze výzkumu se zúčastnilo 14 pedagogů (5 působících na základní a 9 na střední škole). Vzhledem k humanitnímu zaměření studentů a rozdílným dovednostem v oblasti ovládnutí výpočetní techniky byl věnován rozsáhlý prostor právě nácviku těchto záležitostí včetně seznámení s editačním prostředím Wikipedie. Následující výukový blok objasnil výchozí motivaci zařazení tohoto tématu do výuky a poučil o způsobu tvoření článků na Wikipedii (wikistyl atp.) a se samotným projektem Studenti píší Wikipedii.

Shodně měli studenti vypracovat jedno heslo, přičemž se rozhodli vždy pro jednu vědní / zájmovou oblast, které se věnoval celý kurz. V různých fázích výzkumu zpracovávali článek studenti buď jednotlivě, nebo skupinově. Jeden každý student (skupina studentů) každý týden zaznamenával své poznatky z tvorby příspěvku do modulu diskuze v LMS Moodle, přičemž tyto příspěvky měly částečně pevnou strukturu. Studenti se měli zaměřovat na tyto okruhy: metodické náměty pro práci ve škole; technické obtíže při zpracování článku, návrhy na rozšíření nápovědy; obsahové záležitosti zpracování hesla; další poznámky. Další členové studijní skupiny skrze elektronické prostředí mohli přidávat další náměty do diskuze a vyjadřovat se ke zveřejněným poznámkám.

Na konci každého týdne shrnul vyučující postřehy ze všech témat a vypracoval diskuzní okruhy. Dále bylo postupováno metodou řízené diskuze, v jiných případech prostřednictvím focus groups, kdy byly rozpracovány jednotlivé problémové okruhy.

Z analýzy reflexí, podnětů z diskuzí (a v dalších letech výzkumu i poznatků z minulých let) byly formulovány závěry a doporučení, které byly účastníkům kurzu poskytnuty.

Data od praktikujících učitelů byla získávána prostřednictvím semistrukturovaného interview, kdy se pozornost soustřeďovala na využitelnost projektu ve školní praxi, na obtíže s řízením projektu a na podněty ke změně výuky na vysoké škole. Druhým zdrojem dat byla pozorování výukových jednotek, v nichž bylo využito projektu Studenti píší Wikipedii.

ZÁVĚRY

1. Stran benefitů pro žáky v sekundárních školách respondenti uváděli následující: podpora odpovědnosti za svou práci; rozvoj kolaborativních dovedností; seberegulace a umění přijmout kritiku; vyhledávání, zpracování, posuzování a srovnávání informací; rozvoj verbálních dovedností; praktický nácvik konkrétního slohového útvaru. Tato očekávání byla konfrontována se zkušeností učitelů z praxe, kteří je v zásadě potvrdili, v nadpoloviční většině ale s kritickou notickou stran podpory podobných projektů od dalších kolegů v rámci pedagogického sboru, případně vedení školy.
2. Zásadní obtíže v realizaci projektu viděli respondenti v organizační náročnosti, neochotě žáků plnit zadané úkoly, nevhodnosti zařazení zvolené aktivity pro daný stupeň školy. Více než 40 % respondentů

se na počátku kurzu stavělo negativně k využití projektu na daném stupni školy. Po ukončení kurzu se počet těchto negativních postojů snížil na 18 %. (Celková data sledující změnu postojů po nástupu do pedagogické praxe nemáme k dispozici.)

3. Metodické postřehy a doporučení lze shrnout do následujících bodů: Nápověda projektu Studenti píší W. je zpracována kvalitně a umožňuje kvalitní orientaci v možnostech editace W. pro žáky všech věkových kategorií; projekt na ZŠ lze realizovat pouze skupinově a s podporou dalších pedagogů; potvrdilo se, že žáci pracující na projektu k němu přistupují odpovědně a snáze přijímají kritiku od dalších wikipedistů v rámci úpravy textu než od učitele, mladší žáci (12-15 l.) ale potřebují podrobný itinerář rozvrhu práce a průběžnou a častou kontrolu. Praktikujícím učitelům se rovněž u osvědčila spolupráce s rodiči žáků.

BIBLIOGRAFIE

- BLIKSTAD-BALAS, M. (2016). "You get what you need" : A study of students' attitudes towards using Wikipedia when doing school assignments. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 60(6), 594-608.
- BRAVO, V. J., & YOUNG, M. F. (2011). The impact of a collaborative Wikipedia assignment on teaching, learning, and student perceptions in a teacher education Program. *Canadian Journal of Learning and Technology*, 37(3), 1-25.
- CARVER, B. W., DAVIS, R., KELLEY, R. T., OBAR, J. A., & DAVIS, L. L. (2012). Assigning students to edit Wikipedia: four case studies. *E-Learning and Digital Media*, 9(3), 273-283.
- MEISHAR-TAL, H. (2015). Teachers' use of Wikipedia with their students. *Australian Journal of Teacher Education*, 40(12). <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2015v40n12.9>
- PURCELL, K., RAINIE, L., HEAPS, A., BUCHANAN, J., FRIEDRICH, L., JACKLIN, A., ... ZICKUHR, K. (2012). *How teens do research in the digital world*. Dostupné z <http://www.pewinternet.org/2012/11/01/how-teens-do-research-in-the-digital-world/>.
- STAUB, T., & HODEL, T. (2016). Wikipedia vs. Academia: An investigation into the role of the internet in education, with a special focus on Wikipedia. *Universal Journal of Educational Research*, 4(2), 349-354.